

Motion till riksdagen 2009/10:So474

av **Gunvor G Ericson m.fl. (mp)**

Värdmödraskap

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om värdmödraskap.

Motivering

Surrogatmödraskap, eller hellre kallat värdmödraskap, är idag enligt lag inte tillåtet i Sverige.

Surrogat betyder ersättning. Det par som vill ha ett barn men som själva av biologiska skäl inte kan få något kan anlita en kvinna som låter sig befruktas av parets sperma eller tar emot ett befruktat ägg. Ett annat sätt att uttrycka det är att surrogatmammans, eller värdmodern hyr ut eller lånar ut sin livmoder.

En värdmoder är alltså en kvinna som bär och föder ett barn åt någon annan. Barnet kan genetiskt vara delvis hennes eller en annan kvinnas ägg har befruktats och sedan planterats in. Det senare, som kallas IVF, är det vanligaste. Paret som ”beställt” barnet blir sedan, då värdmodern avsagt sig vårdnaden, de som tar hand om barnet och blir barnets sociala och rättsliga föräldrar.

De länder som bland andra har lagar som reglerar värdmödraskap är Storbritannien, Israel, vissa delar av Australien, Brasilien, Hong Kong, Ungern, Nederländerna, Sydafrika, Korea och några stater i USA. Men regler och lagar i USA skiljer sig åt beroende på var i landet du bor. I vissa stater ska du betala värdmodern, i andra som exempelvis i New York är det förbjudet. Vissa stater kräver att det är en släkting som är värdmodern – andra inte. På en del håll kan du ”hyra” värdmammor för höga summor. I Belgien, Grekland och Indien finns det inga lagar men värdmammor används ändå.

För många bögar har det varit en möjlighet att bli biologiska föräldrar med hjälp av sperma från den ena mannen samt ett ägg från en äggdonator. Givetvis kan samma möjlighet också komma i fråga för heterosexuella par,

Fel! Okänt namn på

t.ex. då kvinnan har befruktningsbara ägg men saknar fungerande livmoder. I Sverige har värdmödraskap hittills avvisats med etiska skäl.

Frågan är komplicerad och rymmer många etiska ställningstaganden. Det är därför rimligt anser Miljöpartiet att frågan studeras närmare och utreds i en parlamentarisk utredning.

Bakgrund

Under 1980- och 1990-talen ökade möjligheterna att lösa barnlöshet, och förutom adoption finns ett nu ett antal vägar. Dock inte för alla par, ej heller för ensamstående utan lagstiftningen utgår från ett heteronormativt tänkande.

När lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen ändrades blev det möjligt för en kvinna som är sambo eller gift med en man att ta emot ett donerat ägg från en annan kvinna under förutsättning att ägget befruktats med mannens sperma. Men lagen gör det inte möjligt att få behandling med ett donerat ägg som befruktats med sperma från någon utomstående givare. Att ett par får barn efter behandling med både donerat ägg och donerad sperma medför att barnet inte är biologiskt barn till någon av föräldrarna, egentligen slående likt adoption ur genetisk synpunkt.

Olika former av hjälp till reproduktion

Insemination: Spermier placeras i kvinnans livmoder, antingen från kvinnas make, sambo eller donerad sperma från annan spermagivare. I Sverige är insemination möjligt för par sedan 1984 och sedan en tid tillbaka även för lesbiska par.

Ensamstående kvinnor som idag vill insemineras väljer att åka till t ex Danmark, Finland och Lettland där det är tillåtet.

IVF-behandling: Betyder In vitro fertilisering, d.v.s. i ett glas eller kärl och avser provrörsbefruktning. Används om kvinnans fertilitet inte är den bästa. Ägg plockas ut, spermerna tillsätts och efter befruktning återförs det befruktade ägget till livmodern. Man prövar på flera ägg samtidigt och använder sedan ett eller två. Om flera befruktade ägg "blir över" kan dessa frysas ned och användas senare.

Äggdonation: När IVF-behandling görs med ett donerat ägg från en annan kvinna. Det blir aktuellt om det av olika skäl inte går att använda kvinnans egna ägg.

Det är i Sverige inte tillåtet att genomföra IVF med både donerad sperma och donerat ägg. Det finns andra länder där det är tillåtet.

Embryodonation: IVF-behandling görs med donerat embryo, d.v.s. med någon annans redan befruktade ägg som "blivit över". Det kan handla om en kvinna eller ett par som gjort IVF-behandling och fryst ner de befruktade ägg som inte använts vid det tillfället. Man kan därefter ha kommit fram till att man inte vill ha fler barn och att man är beredd att donera de embryon som blivit över i stället för att de ska förstöras.

De som kan vara intresserade av denna typ av IVF-behandling är ensamstående eller par som har svårt att bli gravida på andra sätt, eller som av annat skäl skulle välja denna typ av IVF-behandling. Vilka regler som omgärdar embryodonation skiljer sig åt mellan olika länder.

Detta är idag inte tillåtet i Sverige, men tillåts i ett antal länder i Europa. Svenska kvinnor och par åker i dagsläget t ex till Finland eller Lettland för att bli gravida på det sättet.

En genomgång som EU¹ gjorde bland 44 länder 2005 visar att embryodonation var tillåtet i Belgien, England Estland, Canada, Finland, Frankrike, Grekland, Lettland, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Ryssland, Slovakien, Spanien och Tjeckien.

Surrogatmödraskap: En person som bär och föder ett barn åt någon annan. Det kan vara aktuellt när en kvinna själv har befruktningsbara ägg men av något skäl inte kan bära fram barnet själv i sin egen livmoder. Ägget tas ut och provrörsbefruktas och inplanteras i en annan kvinna som bär fram barnet.

En värdmamma kan också vara en kvinna som befruktas genom insemination från en man i ett parförhållande – samkönat eller olikkönat – och därefter återlämnar barnet till det ”beställande paret”.

Värdmödraskap är, med olika regler, tillåtet i ett antal länder. I Finland var det tillåtet 2005 men förbjöds i och med den nya ART-lagen den 1 september 2007. Beredningen av den finska lagen gällande assisterad befruktning var långt utdragen och flera förslag förkastades under årets lopp. I och med en regeringsproposition från 2002 föreslogs surrogatbehandlingen bli förbjuden. En ministerarbetsgrupp ändrade därmed ett tidigare förslag från Social- och hälsoministeriet i vilket man föreslog att behandlingen skulle vara tillåten under vissa förutsättningar. Ansökan om tillåtelse för behandling skulle göras från Rättskyddscentralen för hälsovården i Finland, men så blev det alltså inte.

I en EU-undersökning där olika länder svarade på regler angående surrogatmödraskap i olika länder gavs olika kommentarer. Till exempel Israel, som endast tillät surrogatmödraskap för heterosexuella par. Kanada kommenterade att det är tillåtet så länge det är ”altruistic”. All kommersiell surrogatverksamhet är förbjuden. Betalning, reklam etc får aldrig ingå. Däremot bekostas t.ex. utebliven lön om surrogatmodern av hälsoskäl under graviditeten måste vara frånvarande från jobbet.

Diskussion om värdmödraskap i andra länder

Det blåser positiva vindar för surrogatmödraskap i Europa. Undantaget är Finland (se ovan). Frankrike är positivt. Senaten diskuterar att se över lagarna.

¹ Steering Committee of bioethics (CDBI), CDBI/INF (2005)7.

Fel! Okänt namn på

I Europa är det icke kommersiellt surrogatmödraskap som diskuteras. Detta innebär att surrogatmamman får ersättning endast för kostnader och inkomstbortfall.

Vi har inte tagit upp situationen i USA i denna motion eftersom det är svårt att jämföra då de har ett annat rättssystem. Där är avtalet mellan surrogatmamman och föräldrarna rättsligt bindande. I Sverige behövs ett domstols- eller myndighetsbeslut. Därför verkar det rimligt att ha regler som ligger nära de för adoption.

Värdmödraskap i Sverige

Enligt vår mening är frågan mer komplex än att avfärdas med moraliska argument. Flera aspekter behöver belysas. Vissa ser värdmödraskap som oetiskt. Andra menar att det bara är en fortsättning på vägen med olika reproduktiva sätt.

Sveriges riksdag har tidigare avfärdat utredning, och i proposition 2001/02:89 Behandling av ofrivillig barnlöshet anförde regeringen följande angående frågan om surrogatmoderskap (s. 55):

Surrogatmoderskap kan medföra sådana problem som att en kvinna före graviditeten samtycker till att "låna ut" sin livmoder men senare ändrar uppfattning. Detta kan medföra svåra konflikter mellan inblandade parter, där barnet oundvikligen blir indraget. Regeringen anser att surrogatmoderskap inte är etiskt försvarbart och att det därför inte skall tillåtas. Det kan inte anses förenligt med människovärdesprincipen att använda en annan kvinna som medel för att lösa det barnlösa paret's problem. Inte heller ur barnets perspektiv är surrogatmoderskap önskvärt.

Socialutskottet framförde i betänkande 2005/06:SoU16 Genetisk integritet m.m. att utskottet alltjämt är av uppfattningen att surrogatmoderskap inte är etiskt försvarbart och därför inte bör tillåtas.

Vad som är etiskt och inte är dock inte självklart. Varför är det oetiskt att låta en kvinna som så önskar dela med sig av glädjen att få barn? Varför skulle ett barn som uppenbarligen är så efterlängtat att föräldrarna gjort sig stora besvär för att få det ha det sämre än ett barn som inte var planerat? Det finns heller inget som hindrar att värdmammans intressen skyddas genom att hon ges rätt att ångra sig när barnet väl är fött. Det är också så att det redan idag finns barn i Sverige som kommit till med hjälp av värdmoder i annat land och deras behov behöver också belysas.

Samhället förändras och även människors levnadsförhållanden. Den medicinska utvecklingen har gått vidare så att många människor som av olika skäl inte kan få barn får sin önskan om barn uppfylld. Som nämns ovan finns många olika tekniker för att främja reproduktiv hälsa. I dag finns det i Sverige både heterosexuella och homosexuella par som reser utomlands för att bli föräldrar genom värdmödraskap.

När lesbiska par getts samma möjligheter till assisterad befruktning som samkönade par kan det vara rimligt att även bögpär får möjlighet att bli biologiska föräldrar. Det finns många etiska överväganden som behöver göras

Fel! Okänt namn på

angående värdmödraskap. Just därför är det viktigt att med en försiktigt positiv hållning utreda frågan istället för att avfärda den som hittills har gjorts.

Aspekter som är viktiga att belysa i en utredning är bland annat:

- ? Krav på fysisk och psykisk hälsa, eller annan lämplighet.
- ? Barns rätt att ta reda på donatorer/ anonymitet hos donatorer.
- ? Finansiella aspekter, såsom kostnader och ersättningar, vad hälso- och sjukvården ska stå för och hur kostnaderna ser ut jämfört med adoption.

Storbritannien har gjort undersökningar om hur värdmammor och barnen mår. Dessa kan också vara intressanta att titta mer på i en kommande utredning.

Det handlar både om medicinska, etiska och moraliska överväganden där vi anser att barnet bästa ska vara vägledande.

Miljöpartiet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en statlig utredning om värdmödraskap.

Vi tog upp denna fråga i en liknande motion under föregående motionstid. Den behandlades i Socialutskottets betänkande SoU13, Hälso- och sjukvårdsfrågor där den avströktes. Man hänvisar till det betänkande som nämnts ovan; betänkande 2005/06:SoU16 Genetisk integritet, där man avströkte ett motionsyrkande med uppfattningen att surrogatmödraskap inte är etiskt försvarbart och inte bör försvaras. Man hänvisar också till att Göran Hägglund som svar på en fråga i september 2008 sagt att surrogatmoderskap inte är tillåtet enligt svensk lagstiftning och att han inte har för avsikt att vidta några åtgärder i denna fråga. Utskottet konstaterade därefter på samma sätt att surrogatmoderskap inte är tillåtet enligt svensk lagstiftning och att riksdagen inte bör ta något initiativ i denna fråga.

Vi menar att frågan förtjänar att lyftas fram. Det är knappast ett modernt förhållningssätt att avfärda den på det sätt som gjorts. Att låta utreda frågan är viktigt för att kommande ställningstaganden ska baseras på kunskap.

Stockholm den 4 oktober 2009

Gunvor G Ericson (mp)

Thomas Nihlén (mp)

Mikaela Valtersson (mp)

Mats Pertoft (mp)

Jan Lindholm (mp)

Ulf Holm (mp)